LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai 2025-08-21 Nr. (1.19-2025-542)2-775
Į 2025-08-18 Nr. SR-2774

DĖL ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTRO 2025 M. GEGUŽĖS 21 D. ĮSAKYMO NR. V-559 „DĖL 2025–2026 IR 2026–2027 MOKSLO METŲ PRADINIO, PAGRINDINIO IR VIDURINIO UGDYMO PROGRAMŲ BENDRŲJŲ UGDYMO PLANŲ PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO“ PROJEKTO (NR. 25-12761) DERINIMO

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė susipažinusi su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateiktu derinti Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. lapkričio 29 d. įsakymo Nr. V-559 „Dėl 2025-2026 ir 2026-2027 mokslo metų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrojo ugdymo planų patvirtinimo“ pakeitimo“ projektu Nr. 25-12761 (toliau – Projektas) pagal kompetencija teikia nuomonę.

1. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 31 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno vaiko teisė į poilsį ir laisvalaikį, teisė dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose pramoginiuose renginiuose, teisė laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius. Ta pati nuostata įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje - vaikas turi teisę į poilsį ir laisvalaikį, atitinkantį jo amžių, sveikatos būklę ir poreikius. Pripažįstama, kad poilsis ir laisvalaikis yra tokie pat svarbūs vaiko vystymuisi kaip mityba, būstas, sveikatos priežiūra ir švietimas. Taip pat pripažįstama, kad vaikai gali dalyvauti žaidimuose ir ilsėtis, kai yra vieni, kartu su bendraamžiais ar palaikančiais suaugusiems. Vaikų poilsis neatsiejamas ir nuo bendro šeimos poilsio, veiklų ir kt.

Analizuojant Vaiko teisių konvencijos 31 straipsnį, vaiko teisė į poilsį „<...> reikalauja, kad vaikams būtų suteiktas pakankamas atokvėpis nuo darbo, ugdymo ar bet kokių fizinių ar protinių pastangų, siekiant užtikrinti optimalią jų sveikatą ir gerovę“, o laisvalaikis apibrėžiamas kaip „<...> laisvas ir nepareigojantis laikas, kai nevyksta formalusis ugdymas <...>“.[1] Vaiko teisių komitetas[2] pabrėžia, kad Vaiko teisių konvencijos 31 straipsnio kontekste, vaikai turėtų būti apsaugoti nuo streso; turėtų laisvalaikį, kuriame nebūtų keliami jokie reikalavimai; turėtų turėti jų amžių ir vystymąsi atitinkančią poilsio galimybę; vaikai turėtų sulaukti tėvų, mokytojų ir bendruomenės kaip visumos pripažinimo dėl 31 straipsnyje nurodytų teisių vertės ir teisėtumo ir kt.[3] Komitetas atkreipia dėmesį ir į sunkumus, kuriuos reikia spręsti, įgyvendinant 31 straipsnį, - spaudimas dėl mokymosi rezultatų (didelis dėmesys skiriamas formaliojo mokymosi rezultatams, pavyzdžiui, mokymosi programa ir kasdieninis tvarkaraštis dažnai neapima žaidimo, laisvalaikio ir poilsio būtinybės ar tokių veiklų galimybės), per daug struktūruoti ir suplanuoti tvarkaraščiai ir kt. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad mokykla turi užtikrinti tam tikra dienos struktūrą, jog

[1] Vaiko teisių komiteto bendrasis komentaras Nr. 17 (2013) „Dėl vaiko teisės į poilsį, laisvalaikį, dalyvauti žaidynėse, rekreacinėje veikloje, kultūriniame gyvenime ir menuose (31 str.), CRC/C/GC/17

[2] Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, pripažintas aukščiausia Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos aiškinimo institucija, savo pastabomis, komentarais ir rekomendacijomis dėl valstybių ataskaitų paaiškina ir nukreipia, kaip įgyvendinti politiką ir praktiką, kad būtų plėtojamos ir saugomos vaikų teisės.

[3] Ten pat

vaikui būtų užtikrintas reikiamas dienos laikas, kad jis turėtų pakankamai galimybių pasiilsėti ir žaisti, atsižvelgiant vaiko amžių ir vystymąsi.[4] Vaiko teisės į mokslą kontekste (Vaiko teisių konvencijos 28 ir 29 straipsniai), Komitetas pabrėžė, kad teisė pagal 31 straipsnį turi teigiamos naudos vaikų mokymosi rezultatams.[5]

Poilsio laikas (tuo pačių mokinių atostogos) ir mokymo(si) laikas turi būti racionaliai pagrįstas, suderintas, atsižvelgiant ir nenuvertinant vaiko teisės į poilsį. Taip pat turint omenyje minėtas aplinkybes, vaikų (mokinių) poilsis neatsiejamas nuo bendro šeimos poilsio, interesų, poilsio praleidimo planavimo ir pan. Vaiko teisių konvencijos preambulėje šeima vadinama „pagrindine visuomenės ląstele ir natūralia visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinka“.

Pamatinė tėvų valdžios sampratos nuostata, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 6 dalyje, detalizuota Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.155 straipsnyje, kuriame nurodyta, jog vaikai iki pilnametystės arba emancipacijos yra tėvų prižiūrimi ir tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti bei prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui. Kiekviena šeima susikuria savo tradicijas, rutiną, puoselėja tarpusavio santykius, kartu praleidžia laisvalaikį, poilsį bei jį planuoja.

Turint omenyje minėtas aplinkybes, negalima pritarti 7.4. ir 8.4 papunkčių pakeitimui, nes toks skirtingas mokinių pavasario (Velykų) atostogų laiko nustatymas neatliepia vaiko ir jo šeimos lūkesčių. Šeimos, turinčios skirtingo mokyklinio amžiaus vaikus, nustačius skirtingą atostogų laiką negalės planuoti ir įgyvendinti bendrų veiklų (poilsio, išvykų ir pan.). Tai pat tėvams bus sudėtinga (su)derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus, papildomai turės spręsti klausimus, susijusius su vaikų priežiūra ir kt.

Įvertinant Projektu keičiamų 7.4 ir 8.4 papunkčių nuostatas, manytina, kad tokiu būdų tik iš dalies sprendžiama lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio egzamino kalbėjimo dalies ir užsienio kalbos valstybinio brandos egzamino II dalies kalbėjimo dalies vykdymo bei mokinių poilsio laiko derinimo problema (dalies egzaminų organizavimo mokinių atostogų metu). Manytina, kad tokiu būdu galimai išsprendžiama tik dalis organizacinių problemų (žmogiškųjų išteklių ir kt.), tačiau, kaip minėta, neatliepia teisėtų vaiko ir jo šeimos lūkesčių kartu planuoti veiklas, atostogas ir kt.

2. Projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad Projekto 84 punkte mokykloms, kuriose įteisintas tautinių mažumų kalbos mokymas arba mokymas tautinės mažumos kalba, patikslinamas lietuvių kalbos ir literatūros pamokų skaičius 2 klasėje, ištaisant techninę klaidą bei siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 30 straipsnio nuostatas dėl lietuvių kalbos mokymo, padidinamos šiam dalykui mokytis skirtos pamokos nuo 4 iki 5 pamokų per savaitę, kt.

Turint omenyje Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 30 straipsnio 2 dalies nuostatą, kad tautinių mažumų mokyklose lietuvių kalbos mokymui „skiriama ne mažiau laiko kaip gimtosios kalbos mokymui“, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Projektu keičiamo 84 punktas, ta apimtimi, kuria nustatytas mažesnis lietuvių kalbos ir literatūros pamokų skaičius nei gimtosios kalbos pamokų skaičius tautinių mažumų mokyklų pradinėse klasėse, neatitinka aukštesnės teisinės galios, t. y. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje įvirtintos nuostatos (sąlygos) tautinių mažumų mokyklų pradinėse klasėse valstybinės kalbos mokyti ne mažiau nei gimtosios.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė Edita Žiobienė

Egidijus Meilus, tel. +370 620 28 493, el. paštas egidijus.meilus@vtaki.lt.

[4] Ten pat
[5] Ten pat